

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

20. De Actu voluntatis elicito, qui dicitur velle.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

luta in ipsa voluntate, à qua proximè producitur, veluti sunt hæc, velle, amare sperare, concupiscere, nolle, odisse. Dicitur elicitus, quia in ipsa voluntatis potestate contentum, & latentem quasi foras educimus: res quum primum voluntati præ se ferens boni faciem, & formam obijcitur, eam excitat, mouet, allicit, & flecit, ac veluti impulsu quodam elicit ex ea sui appetitionem: sic ex silice tritu ferri ignita flamma, & corporum conflictu sonus elicitur: actus igitur elicitus voluntatis proximè ex ipsa voluntate paritur & quasi gignitur ex bono. Imperatus verò actus est, qui fit à voluntate ministerio & opera alterius facultatis, quæ eum actum proximè gignit. Quare actus imperatus non excipitur, neque inhæret in voluntate, sed in ea facultate à qua proximè producitur, & trãsit interdum in materiam aliquam externam. Tales actus sunt credere, intelligere, videre, audire, loqui, comedere, deambulare, saltare, canere, verberare, occidere, quotiescunque motu, & imperio voluntatis actantur, aut factitantur.

Secundò quæritur, Quot sint actus eliciti voluntatis. **Respondeo**, Sex esse in vniuersum, nimirum velle, intendere, frui, eligere, consentire & vti: quorum actuum numerum S. Thomas commode inducit, & colligit. Nam bonum, quod voluntati solet offerri, duplex est: aut finis, ad quem adspirare contendimus: aut id, quod nos ducit ad finem: quare bonum appeti bifariam contingit. **Primò** bonum, quod est finis, qui propter se appetitur tanquam iucundum vel honestum: secundò bonum, quod est vile ad finem assequendum. Rursus bonum, quod est finis, potest trifariam expeti. **Primò** simpliciter, vt est qui d iucundum, vel honestum, quod per se & propter se voluntati placet, ac liber: & hac ratione velle, qui est actus voluntatis versatur in bono: quod statim atque voluntati obijcitur, eam solet allicere: ita vt id voluntas approbet ac sequatur. **Secundò** modo bonum appetitur propter ipsum, & cuius gratia alia expetuntur, ita vt sit finis & terminus eorum, & habeat rationem finis, quem dixerunt Philosophi, esse id, cuius gratia aliquid fit: & tunc amatur, & appetitur tanquam finis, per aliquid aliud obtinendus. Et hoc est finem intendere, qui est secundus actus voluntatis. **Tertiò** potest appeti, approbari, & amari bonum, prout in eo voluntas conuiescit, vt in vltimo fine obtento, ex quo voluptatem vt fructum delibat, & capit, & hic actus dicitur fructio.

Secundò accipitur bonum, vt est quid vile ad bonum aliud adipiscendum: & circa huiusmodi bonum versantur tres actus voluntatis, eligere, consentire, & vti. **electio** est rei alicuius acceptæ ex rationis consultatione: vt cõducit ad finem propositum cõsequendum. **Consensus**, est actus, quo voluntas ratam & acceptam habet, siue quo approbat sententiam rationis consultatione, & de liberatione conclusam. **Vsus** verò est actus, quo voluntas aliquid adhibet ad aliud assequendum. Nam vti, est quippiam asciscere ad aliquid adipiscendum: quare vsus semper est eius quod ducit ad finem.

Tertiò quæritur, Quomodo ad hos sex actus, quos enumerauimus, ceteri voluntatis actus re-

ducantur, veluti Amor, Delectatio, Spes, Desiderium, Gaudium. **Respondeo**, Hosce omnes actus in sex primis comprehendendi. Nam Amor, aut est benevolentia, aut concupiscentia. Vterque est velle quoddam, quoniam Amare nihil aliud est, nisi velle bonum alicui: quod si velimus ei bonum propter ipsum, est amor qui dicitur benevolentia seu amicitia. Si verò causa nostri, vel alterius quempiã amemus, est amor, qui dicitur cupiditatis, siue concupiscentia. Desiderium item, in actu intentionis continetur: nam sapè ad id, quod in votis habemus, aspirare, & peruenire conamur, quod est finem intendere. Porro spes est desiderium rei cum fiducia consequenda. Delectatio insuper ad fruitionem reuocatur, quoniam bonum, quod habetur, oblectat. Et quatenus iucunde, & suauiter boni aliquid percipimus, eo læti fruimur. Præterea Gaudium ad fruitionem redigitur: & cum nihil sit re à Delectatione distinctum, & delectatio sit quædam fructio, sequitur, vt gaudere sit perfrui.

Cap. X X.

De actu voluntatis elicito, qui dicitur velle.

PRIMO quæritur, Quisnam actus sit voluntatis, qui dicitur velle? **Respondeo**, esse actum, qui est veluti primus quidam ad bonum progressus: exit enim voluntas obuiam bono venienti, vt id complectatur, vnde nascitur, vt optet se cum illo coniungere, quantum fieri possit, vt hoc modo fit illi bonum, & bene illi fit. contra nolle est veluti quidam voluntatis à malo recessus: ad primum enim mali conspectum, illud voluntas auersatur, respuit, & defugit, ne se illi applicet, quo fiat ei malum. Sunt igitur duo voluntatis primi actus contrarij, approbatio, & amplexus boni venientis in cognitionem mentis: & reprobatio ac depulsio mali incurrentis in animum, ex his duobus actibus tanquam ex fontibus ceteri veluti riuli deriuantur.

Secundò quæritur, An velle sit tantum finis. **Respondeo**, finem dupliciter accipi, vno modo vt est bonum, quod voluntas appetit propter ipsum: quale est iucundum, & honestum: nam honesta propter virtutem ipsam expetimus; & iucunda item propter ipsa, eo quòd illa nos placide oblectent. Et hoc modo velle est finis, sic enim volumus sanari, bene habere, vincere, honorari, ditari, beatè viuere. Altero modo accipitur Finis, strictius ac pressius: nempe magis propriè, vt est bonum, quod propter ipsum appetitur, & cuius gratia cetera appetuntur: quo pacto se habet sanitas, & medicina salutaris, quoniam medicinam optamus atque diligimus propter sanitatè: & sanitatem propter ipsam vt iucundam, & vt rem medicinæ munere & præsidio obtinendam. Quando finis hoc modo concupiscitur, tunc est finis propriè, ac proinde intentio est actus quo finis, tanquam finis appetitur, cuius gratia aliquid fit. **Electio** verò est rerum vtilium ad finem: & ideo eligere, intendere & velle distinguuntur: quia finem volumus, aut intendimus, bona verò, quæ sunt vtilia ad finem consequendum, eligimus.

Tertiò

S. Tho. 1.
2. q. 8. c.
seq.

S. Tho. 1.
2. q. 8.
art. 2.

Ari. 3. eth. c. 2. Nyffe. li. 5. de ho. mine c. 4. Damasc. lib. 2. filii orthodox. cap. 22.

Caiet. 3. p. q. 63. ar. 3. Op. 1. q. 63 ar. 3. Sotus 4. d. 14. q. 2. ar. 1. ad 3. d. 17. q. 2. ar. 1. ad 2. Adrian. in 4. q. de peni. 5. sed dubium videtur. Alexand. p. 4. q. 12. mi. a. 2. p. conse. quentur queritur de alia parte de defini. tivis.

Tertio queritur, An velle aliquando sit eorum quæ fieri non possunt & quæ Philosophi, & Theologi impossibilia vocant. Respondeo, ex Aristotelis doctrina, Velle, & Eligere, in multis distingui, sed præsertim in hoc, volumus aliquando, quæ esse, vel fieri non possunt; non tamen eligimus nisi ea quæ fieri queunt. Volumus enim, inquit ille, non mori, nunquam tamen eligimus non mori. Idem penitus ex Aristotele docere Nyssenius, & Damascenus: Ratio huius est, quia non eligimus nisi id, quod est utile ad finem consequendum: cum primum novimus finem non posse nos assequi, ab eligendo desistimus; at verò Velle est circa finem: finis autem, ut antè iam dixi, aliquando est bonum iucundum vel honestum, quod propter se placet: & ideo quia sæpe intelligentia, & cogitatione percipimus aliquid boni, quod reuera voluntatem delectatione afficit, id volumus: & licet id fieri nequeat, nihilominus tamen volumus tamquam bonum, eo quod absolute, & per se cognitum delectat. Cogitat quis verbi gratia, se esse Angelum, & delectatur: cogitat se in aërem mutatum volare per aëra, se nemini subijci, se nunquam moriturum: se nullius rei indigere, & inde delectatione capit. Quæres an velle sit aliquando eorum, quæ simpliciter esse aut fieri, nequeunt: an verò tantum eorum, quæ solum esse, aut fieri non possunt ex accidenti, eo quod iam ante præterierint. Caietanus & alij communiter tradiderunt, velle nunquam esse eorum, quæ simpliciter sunt impossibilia: quare is, quem sui peccati commissi poenitet, velle non peccasse, quod simpliciter, inquit, non est impossibile, sed ex accidenti, quia actus peccati commissi præterijt: mater, cuius filius est mortuus, velle vitam filij, quæ non est simpliciter impossibilis, sed solum ex accidenti, quoniam ea cum amissa fuerit, esse iam desijt. Pari ratione Dæmones odio Deum habentes, vellent Deum non esse, non quidem absolute, sed ex accidenti, quia vellent, ne flagitia vindicaret, ne delicta puniret. Sed secundum alios, Arist. Nyssen. & Damasc. locis ante citatis, absolute docent velle aliquando esse eorum, quæ fieri non possunt: ubi nihil distinguunt, immò exemplo rem confirmant, quod locum habet in eo, quod simpliciter impossibile vocant. Quia volumus, inquit, non mori. Sic sentiunt Scot. 2. d. 6. q. 1. 5. Respondeo. Gab. 2. d. 6. q. 1. ar. 3. dub. 2. Main. 2. d. 6. q. 1. Item Caietani distinctio nihil facit ad rem: quia sicut appetimus, quæ sunt ex accidenti impossibilia, eo quod ea cogitamus, ut bona, quæ per se delectant, sic etiam possumus appetere ea, quæ simpliciter sunt impossibilia, quia ea possumus aliquando ratione, & intelligentia concipere, quatenus simpliciter per se voluntatem oblectant. omnis enim boni iucundi ratio absolute cognita siue sit boni, quod fieri potest, siue boni, quod fieri non potest, voluntatem mouere, & allicere solet. Si secundò Roges, An appetitio boni impossibilis sit solum conditionalis (ut aiunt) quidam actus, an verò absolutus. Quidam censent solum esse actum conditione affectum, utpote qui explicatur cum conditione. v. g. vellem non mori Sic Capr. 2. dist. 4. q. 1. ar. 3. ad arguementa contra 2. conclus. Sotus 4. dist. 14. quæst. 2. ar. 1. ad 3. dist. 17. quæst. 2. ar. 1. ad 2. Ferrar. libr. 3. contra Gen.

cap. 109. At iuxta aliorum sententiam Aristoteles simpliciter & absolute docet, nos impossibilia aliquando velle. Nam quando bonum iucundum ut iucundum, aut honestum, quatenus honestum per se est, metis cogitatione percipitur, absolute possumus illud appetere: omnis enim facultas animantium simpliciter format, & elicit actum circa rem obiectam sibi propositam, & oblatam. Quæres tertio, An voluntas possit appetere impossibile, quando ratio ut tale illud cognoscit, ac percipit. Quidam opinantur ex Aristotele colligi, etiam tunc posse nos velle, & appetere impossibile: quia alioqui si tantum velle possumus impossibile, ut possibile iudicatum, etiam possumus impossibile eligere, si ratio putauerit id esse possibile: & tamè Aristoteles plane docuit posse nos velle impossibile, eligere non item. Dicendum igitur breuiter existimo: cum voluntas fertur ad aliquid siue simpliciter, siue ex accidenti, siue per se, siue ex alio impossibile: tunc quamuis ratio cognoscat id esse impossibile, apprehendit tamen & concipit simplici notitia, nihil affirmando, aut negando, tanquam bonum iucundum, quia absolute percipit, & animaduertit in eo rationem boni iucundi, & grati; immò nouit etiam id esse bonum in aliquo, ut quando volumus non mori, licet cognoscamus in nobis esse, aut fieri non posse, percipimus tamen absolute & simpliciter tanquam bonum suauis, & iucundum; immò etiam id esse bonum in Angelis & Deo: & proinde cum intellectus percipiat absolute id bonum, quod per se simpliciter delectat, quamuis simul etiam videat id esse impossibile, voluntas simpliciter vult & approbat bonum iucundum sibi propositum & ostensum. Obijcies id, quod non est, nec vlla ratione existere in rerum natura aut fieri potest, velle & appetere nequimus, nisi habeat rationem rei alicuius subsistentis; alioqui enim res fictas possemus appetere; sed quod cognoscimus esse impossibile, nouimus id esse fictum, ergo non possumus illud appetere. Respondeo, Nos velle non posse quod nouimus esse fictum: nihilominus tamen quandounque cognoscimus, aliquid esse nobis impossibile, sed mente & ratione concipimus tanquam bonum, gratum & iucundum, & animaduertimus id per se absolute esse bonum, & iucundum, immò in alijs esse bonum, quale est non mori in Deo, & Angelis, & in volucris volare per aëra, eiusmodi impossibile velle, & approbare simplici quadam voluntate possumus, quia simul cognoscimus id impossibile quidem esse in nobis, at per se absolute esse quid possibile bonum, & iucundum, & tanquam iucundum & gratum simplici notitia & cogitatione, nihil affirmando aut negando percipimus.

Quarto queritur, An possit esse in voluntate peccatum cum aliquid impossibile volumus, & approbamus. Respondeo, Posse: nam contingere potest interdum, ut aliquid, quod contra fas & omne ius est, sit impossibile, & nihilominus quia tanquam bonum iucundum absolute concipitur, id velit quis & approbet. Veluti si quis intellectu percipiat se nulla lege, & iure cõstringi, non subijci imperio, aut legi rationis, vel Dei, & voluntaria capiat delectatione ex eo, animaduertens id

Ferrar. li. 3. contra Gen. c. 109.

esse m-

esse malum, & recte rationi contrarium. Pari modo, si quis cogitans de re aliqua turpi, sibi tamen impossibili, sciens & volens de ea lætaretur: aut qui item adulterium, furtum, homicidium impossibile, secum in mentis cogitatione reuolueret, ac volens sese in eo oblectaret, proculdubio contra leges, & iura delinqueret.

Quintò quæritur, An voluntas non solum bonum, sed etiam malum velle possit, & similiter an bonum æquè ac malum auerfari, & respuere queat. Constat inter omnes, voluntatem interdum velle quod malum est, & quod bonum est repudiare, quia malum voluntati aliquando se offert, ut faciem & speciem boni habens: ac proinde voluntas id appetit, & amplectitur quatenus bonum iudicatur, & bonum itidem aliquando mali imaginem & similitudinem refert, & idcirco voluntas id auerfatur & respuit.

Quod igitur in quæstionè vertitur, est, An voluntas malum, quia malum est à ratione iudicatum, possit velle, approbare & amplecti: & bonum ut bonum est, odisse & abijcere. Quidam probabile existimauerunt, malum sic posse appeti, & bonum repudiari. Sed certè longè verius est, quod omnium ferè consentiens opinio tradidit, neque posse voluntatem malum velle & appetere, nec bonum nolle & odisse. Nam hæc est voluntatis vis & natura, ut sit ad bonum propensa: vnaquæque enim hominis facultas in re aliqua certa, tanquam in materia sibi propria versatur, ergo voluntas quoque ad certum fertur, tanquam ad proprium obiectum & finem. Sicut ergo ratio & intelligentia falsi non est, sed tantum veri, sic voluntas tantum est boni, non mali.

At obijciunt in primis, Aliquando quis ex animi malitia & improbitate delinquit: ergo malum, ut præ se fert prauitatem, amplectitur. **Respondeo**. Non dici peccatum ex malitia contractum, quia malum quia malum est appetatur, sed quia scienter, & absque vlla animi infirmitate vel habitu deprauato, vel appetitus perturbatione incitante committitur. **Si dicas**, Quo pacto scienter voluntas malum admittit, si id vult quatenus bonum: nam si in malum tendit, ut faciem & speciem boni teneret, non malitia, sed errore delinquere diceretur. **Respondeo**, ex malitia peccatum commissum dici, non quod malum quia malum velit voluntas, sed quod scienter nullo alio extrinsecus incitante in id feratur, quod est lege ac iure prohibitum. At tunc licet animaduertat per rationem illud contra fas iusque esse, vult tamen & amat ut sibi iucundum, aut vtile: peccatum verò dicitur errore contractum, quia est per ignorantiam susceptum, quale non est quod malitia committitur. Deinde obijciunt, voluntatem esse omnino liberam, ergo potest bonum odisse, & malum velle. **Respondeo**, Voluntatem ideo liberam esse, quia à nullo certo bono necessitate trahitur: quicquid enim boni prosequitur: potest non prosequi, si velit. Quo circa à cæteris hominis facultatibus maxime differt: nam reliquæ quadam naturæ necessitate ad res sibi obiectas feruntur: ratio enim non solum adhorret à falso, sed etiam oblato sibi vero necessario assentitur: at voluntas quamuis malum velle non possit, obiectum sibi bonum potest, si velit, non ama-

re. Post: emò obijciunt, posse voluntatem oblato sibi quocunque bono, mereri & peccare, ergo potest & bonum resutare, & nolle. **Respondeo**, Inde posse peccare, quia in quacunque re sibi obiecta offert sese illi triplex ratio boni, Honesti, Iucundi, & Vtilis. ac propterea neglecto reiecto. que honesto, contra fas iusque, omne, potest iucundum vel vtile prosequi.

Sextò quæritur, An voluntas à ratione moueatur: inter omnes conuenit, eam à ratione moueri, & impelli tanquam ab offerente, & proponente bonum: voluntas per se nihil lucis habet, ac proinde ratio est lux & dux eius. **Mouet igitur ratio voluntatem tanquam consultrix**, magistratque præceprix excitando, instigando, suadendo, dirigendo, docendo, & monendo meliora. Sed venit in dubium, An rei obiectæ notitia moueat voluntatem ut causa efficiens, an vero potius ut finis. Sunt duæ opiniones, vna est, mouere instar cause efficientis, siquidem causa efficiens est, quia posita, effectus consequitur: sed boni oblato notitia posita, voluntas suum actum producit. **Deinde variata rei obiectæ notitia**, variantur quoque voluntatis actus: sicut etiam pro varietate cognitionis à sensibus profectæ, variantur pariter animalis appetitus affectus. **Alter opinio est**, potius instar finis notitiam rationis mouere: quæ sententia longè probabilior videtur: nam ratio mouet (ut dixi) voluntatem excitando, suadendo, monendo, & dirigendo: quod præstat, quia rem voluntati obijcit, ac offert, ergo notitia nihil aliud est, quam rationis actus, quo res voluntati proponitur, ut si velit, approbet illam, & amens in minus improbet & respuat: bonum enim quod extra nos est, ratio intra seipsam concipit, & sic conceptum voluntati ostendit & obijcit, ac proinde ipsum bonum tanquam finis voluntatem mouet, ratio verò tanquam dux, & magistra ad finem voluntatem ducens ac dirigens. Ergo notitia est, per quam ratio dirigendo mouet voluntatem: ipsa autem voluntatis circa rem per notitiam rationis ostensam & oblato sibi, suum actum parit atque producit. Et quamuis Philosophi dicunt, rei obiectæ notitiam actum voluntatis efficere, potius metaphoricè & figuratè, quam propriè loquuntur. Et actus voluntatis variari quidem solent pro varietate notitiæ: sed illud non fit, nisi primò ipsius rei obiectæ extra nos existentis ratio, & natura varietur: quemadmodum amor, desiderium & delectatio actus sunt voluntatis omnino distincti, non quia bonum, in quo versantur, diuerso modo ratio concipiat, sed quia desiderium est boni futuri, quod nondum possidetur. Delectatio verò est in bono, quod iam habetur. Amor verò est boni tunc præsentis, tum absentis, tum possessi, tum expectati.

Septimò quæritur, An fieri possit, ut in aliquo voluntas feratur ratione non cognitum. Constat inter omnes tam Philosophos, quam Theologos, per naturam id fieri non posse, cum sit ratio tanquam dux & magistra voluntati à natura data. **Sed quæstio est**, An saltem Dei potestate id fieri queat: de qua fusius capite statim sequenti tractabo. Non desuere Theologi, qui id affirmauerint: immò sunt quidam qui doceant aliquando mentem rerum cælestium & diuinarum studiosam ad tã-

tum Dei amorem prouehi, vt in eo multa diligit, & amet per rationem nec offensa nec cognita. Alij tamen quamuis hoc non expresse fateantur, contendunt tamen fieri à Deo posse, vt voluntas bonum, quod ratio nullo modo cognoscit, amet & prosequatur. Et hi quidem non concedunt voluntatem posse bonum velle, & amplecti sibi non cognitum, sed docent vicem & locum rationis, bonum voluntati subijcientis atq; monstrantis, Deum supplere posse. Voluntas, inquit, per se cæca est, ac proinde magisterio & ductu alterius indiget, quem ratio suapte natura voluntati præstat: supra naturam autem Deus munus & officium, quo ratio fungitur supplere potest: & tunc voluntas fertur in bonum sibi per Deum, non autem per rationem oblatum. Deus enim per seipsum rerum notitiam menti ingenerare potest. *Mihi verò hæc subtiliter & acute quidem dici videntur, sed non verè. Si enim voluntas, quia per se cæca est, bonum incognitum amare non potest, conficitur inde, vt non nisi à ratione sibi propositum bonum velle queat, eo quod propositum esse voluntati non possit, nisi cognitum, & cognitum esse nequit nisi per rationem: est enim cognitio siue notitia actus vitæ à ratione productus, & sicut velle, & nolle, qui sunt voluntatis actus, fieri nulla ratione possunt nisi à voluntate sic etiam intelligere, & sentire non nisi à ratione, intelligentia vel sensu gigni & produci queunt: neque enim dicitur aliquis rem intelligere quia eius notitiam habeat ab externo principio solummodo genitam atque susceptam, sed quia in se ipse illius notitiam parit, & editam in se excipit & retinet.*

Octauò queritur, An voluntas ab appetitu sensus moueatur. Respondeo, Trifariam ab eo voluntatem moueri posse. Aut enim appetitus animalis imaginationem excitat, & deinde imaginatio rationem, & ratio voluntatem: Aut primò appetitus corpus ipsum afficit, vt sepe solet: mox verò corpore sic autem affecto, ratio res, quæ extra nos sunt varie concipit: quisque enim, vt est ipse affectus, sic solet de rebus iudicare: postea verò ratio quod iudicat subijcit voluntati: Aut tertio appetitus vehementer commotus, ad se fleuit ac trahit quodammodo voluntatem, cum sint vires inter se quodam naturæ nexu & vinculo colligatæ.

Nonò queritur, An voluntas humana à bonis vel malis Angelis moueri queat. Respondeo, Possit, non quod Angeli actum voluntatis efficiant, sed quod rationi aliquid obijciant, & suggerant, siue proximè per se ipsos, siue ministerio sensui; deinde ratio rem sibi cognitam voluntati subijcit. Possunt igitur Angeli per nostri corporis affectionem, vel sensum vel mentis rationem mouere voluntatem: ac proinde mouet tantummodo instigando, suadendo, mouendo, suggerendo quod volunt.

Decimò queritur, An voluntas humana à cælo & astris moueri queat. Respondeo, Minimè nisi primò corpus ipsum afficiant: aliter enim cæelum, & astra ad voluntatem nostram aspirare non possunt, varijs tamen corpus nostrum afficiunt qualitatibus, quibus quisquis fuerit affectus, sic autem iudicat, ac proinde varium ra-

tionis iudicium varius in voluntate actus consequitur,

Vndecimò queritur, An voluntas à seipsa solummodo vt à causa efficiëte moueatur, an verò etiam à Deo. Respondeo S. Thomas à se aliquando moueri, aliquando verò à Deo. Cum finem, inquit, vult, appetit, & amat, non à seipsa, sed à Deo efficiëter mouetur. Rursus, cum incipit aliquid velle, à Deo mouetur, non à se. Cum autem fertur in id, quod nos ducit in finem, seipsam mouet. Hæc S. Thomas: sanè verissima, quamuis difficultate non careant, quidam enim opinantur voluntatem ideo non à seipsa moueri sed à Deo, quia actum ipsa vt causa efficiens non pariat, & producat, sed à Deo factum, & impressum in se ipsa excipiat, conseruet, atque sustentet. que sententia ab alijs merito refuratur, quoniam actus voluntarius nec esse, nec dici potest, quin sit à voluntate productus: est enim actus vitæ, ac proinde naturæ & formæ, & à vi, & principio interno profectus. Alij verò dixerunt voluntatem tunc non à se ipsa moueri, cum libere non mouetur, sed quadam naturæ necessitate. Cæterum neque hoc cæteris probatur: nam S. Thomas perspicue tradit voluntatem minimè à se ipsa moueri, cum incipit quippiam velle, & cum finem sibi propositum vult, & approbat; at non semper cum incipimus aliquid velle, aut cum finem nobis oblatum appetimus, necessariò volumus: nam possumus non velle. Ideo alij senserunt voluntatem non à se moueri, cum motibus, quos Theologi primò primos appellant, cietur & agitur, qui hisce motibus naturaliter subijcitur: cum verò reliquis motibus huc illucque fertur, & ducitur, se ipsa mouet, quia non naturaliter, sed libere eos tanquam suos actus producit, & à Deo moueri voluntatem, aiunt, quia Deus per se ipsum eam excitat, flectit, ac mouet. Sed certè S. Thomas nihil hic de primis, ac subitis motibus dixit: ac generatim docuit, voluntatem incipientem aliquid velle, à Deo externo principio moueri: & appellatione finis non solum summum & vltimum finem communem accepit; sed vniuersum quemcunq; finem. Quare longè verius est voluntatem tunc à se ipsa moueri, cum ex alia priori voluntate mouetur, hoc est, ex alterius boni approbatione, & appetitione: & hinc fit, vt tunc voluntas se mouere dicatur, cum quippiam ex rationis cõsultatione vult & appetit: nec enim ratio consultat, nisi de ijs de quibus vult voluntas. Rursus cum ex appetitione finis propositi voluntas venit in id, quod ducit ad finem, se ipsam dicitur mouere. Præterea cum voluntas à Deo externo principio mouetur, non propterea id fit, quia semper Deus proximè per se ipsum absque aliarum causarum naturalium aut supernaturalium ministerio & opera, vel menti cogitationem ingeneret, vel voluntati rei cupiditatem & amorem instillet; sed quia tanquam naturæ auctor & conditor voluntati dedit principium motionis. quapropter prima bona cogitatio, & appetitio, cum non ex alia priori voluntate promanet, ac surgat, in ipsum Deum tanquam auctore refertur. Quare Philosophus rectè ac sapienter dixit, in voluntatibus deueniri aliquando ad primam bonæ cogitationem ab externo principio, non à volunta-

*S. Tho. 1.
2. q. 111. a.
2. q. 9. g.
artic. 6. q.
clarus ar.*

De his omnibus Cai. Contra. Med. 1. 2. q. 11. ar. 2.

*Arist. li. 9.
Mor. c. 12
ad Ende.*

te suam originem habentem. Nam si ab ipsa voluntate esset, tunc non prima cogitatio, aut primus amor, & cupiditas diceretur. Hinc igitur fit id, quod verè tradidit S. Thomas, ut cum voluntas incipit aliquid velle, non à se, sed à Deo moueatur: quod locum habet siue illud sit naturæ, siue gratiæ bonum: & rursus in eo voluntas mouetur à Deo non solum tanquam auctore gratiæ, & supernaturalium bonorum, sed etiam tanquam à naturæ conditore, & bonorum naturalium largitore. Deinde cum voluntas fertur in finem, siue summum & vltimum, siue alium quemcumque, communem & generalem, siue priuatum & specialem, à Deo dicitur cieri; quia tunc non ex priori voluntate & appetitione se ipsam mouet voluntas, nec de fine consultat, sed mouetur à Deo, qui primam bonam cogitationem iniecit.

S. Tho. 1. 2
q. 10. ar. 1.

Duodecimò quæritur, An voluntas ad aliquid naturaliter & necessario moueatur. Affirmat S. Thomas. Quod si quæras, Quænam sint huiusmodi bona, ad quæ voluntas naturaliter & necessario fertur. **Respondeo**, Esse fidem extremam, & vltimum communem, quod est hominem in omnibus se bene habere, & omni malo carere: hoc enim vniuersi naturaliter appetimus. Rursus naturaliter voluntas esse, ac viuere, intelligere, ac scire desiderat. Animaduertendum est eodem modo esse accipiendum hoc, quo illud Aristotelis, omnis homo naturaliter scire desiderat: nec enim Philosophus eo loco significat, desiderium scientiæ non esse actum voluntatis elicium: nec rursus vult, ut semper scientiæ appetitionem, & desiderium elicium habeamus: nec item, ut necessario, non libere scire velimus: sed significat scientiæ desiderium esse voluntatis actum ipsius naturæ consentaneum & conuenientem, quia est cupiditas rei homini maximè congruentis. Sic etiam naturaliter voluntas sui conseruationem desiderat, non quod actu eam semper affectet, sed quod omnis natura suo ingenio se tueri, & conseruare conatur: nec si actum eliciat, potest sui conseruationem odisse, nisi decepta eam respiciat tanquam mali speciem, & imaginem referentem.

Decimotertio quæritur, An sit certum & speciale aliquod bonum, ad quod voluntas necessario trahatur, ita ut non possit non trahi. **Respondeo**, Nullum esse in hac vita mortali bonum, quod huiusmodi necessitate ad se voluntatem rapiat & attrahat: quia in quocumque speciali bono, quod ratio voluntati proponit, species aliqua mali semper obijcitur: eo quod quamuis magnam, eximiam, & excellentem sit; in eo saltem imago & facies ardui, operosi & difficilis cernitur. Porro rei obiectæ difficultatem ac laborem recusat & defugit voluntas. Item quamuis in bonis voluntati propositis nulla mali species cerneretur, nihilominus ipsa voluntas cum suapte natura libera sit, potest oblatum sibi bonum non velle, quamuis nolle & odisse aliquando non possit.

Dur. 2. d.
24. q. 3.

Decimoquarto quæritur, An voluntati primo in sit libertas. Decepti sunt quidam, rati libertatem primo quidem inesse rationi, quam voluntati, cum tamen nulla sit in ratione libertas, nisi ex libero voluntatis impulsu. Est igitur voluntas prima libera facultas, quæ suo nutu & arbitrio libe-

re vult quicquid amat & appetit: ac cæteras hominis facultates sibi subiectas suo arbitratu mouet, & impellit, quo vult. At verò negari non potest, quin in ipsa ratione in sit prima quedam libertatis origo & initium, non quod ratio ante voluntatem sit libera, cum quicquid agit, ex naturæ necessitate agat; sed quia cum bonum voluntati subijcit, & offert, triplicem in eo boni faciem & imaginem ostendit, videlicet honesti, iucundi, & vtilis. Ex quo fit ut voluntas in id, quod vult sese conferat, interdum honestum iucundo, & vtili anteponeat; interdum iucundum vel vtile, honesto posthabito, amplexata.

Decimoquinto quæritur, Quomodo cum Dei præuisione & præscientia voluntatis libertas consistat, siquidem Dei cognitio falli non potest: ergo si Deus præuouit & præiudicat futurum esse voluntatis consensum, consequens est, ut sit certo futurus. **Respondeo**, Quemadmodum cum te video legentem, disputantem, vel currentem, meus aspectus nihil prorsus de tuo libero cursu vel disputatione detrahit: eo quod meus aspectus ideo est verus, quia tu legis, disputas, aut loqueris: nec quia ego te video legentem aut disputantem, idcirco tu legis, aut disputas, sed quia vis: sic æterna Dei præuisione, qua liberum voluntatis consensum futurum præuouit, nihil minuit aut laedit libertatem arbitrii, etenim nuda Dei cognitio, rei visæ nullam necessitatem affert, sed est noticia rei sicuti in se ipsa est. Vnde veteres illi Patres Iustinus, quæst. 58. Origenes, lib. 7. in Epist. ad Rom. cap. 8. Hieronymus, in c. 2. Ezech. c. 26. in rem. c. 16. Isai. dialog. 3. contra Pelagianos. Chrysostomus, hom. 80. in Matth. Augustinus, lib. 5. de ciuit. cap. 10. & lib. de prædest. & gratia, c. 5. Cyrillus, lib. 9. in Ioan. c. 10. Damascenus, in dialog. aduersus Manicheos. Leo, serm. 16. non ideo inquirunt, quia Deus præiudicat scandala futura, sunt futura, sed potius quia ventura sunt scandala præciuit & lōge ante prædixit. Sunt enim futura tã certo & euidenter Deo nota & perspecta, quam præsentia. Nec tamen inde colligas Deum futura prænosse, quia sint futura, neque enim Deus scientiam suam sicut nos à rebus accipit, sed ex se & per se ipse natura sua rerum omnium futurarum certam præsentionem habet. Et ideo diximus, quæ sunt futura præuouit, non quia futura sint, sed quia per se ipsam est prima & summa cuiuscumque veritatis noticia. Ergo si verum est ut quippiam sit futurum, eo ipso ex omni æternitate est Deo notum atque perspectum.

Decimo sexto quæritur, quomodo cum æterna diuinæ voluntatis præuisione, qua futura bona præiudicat salua sit humanæ voluntatis libertas: Nam voluntas diuina est efficacissima cui nihil potest obistere. Ergo si quippiam præiudicat, necesse est ut eueniat, ac proinde cum humanæ voluntatis consensum in bonis præiudicauerit, non potest non fore. **Hanc quæstionem** infra commodius diluemus in præsentia dixisse iussit, Deum sic nostrum in bonis consensum præiudicasse ut suo loco & tempore ita opportunam & commodam bonam cogitationem iniiciat, ut id velimus & sequamur, quod Deus nos sequituros præiudicauit: licet possimus non sequi. Sic item opportunis & accommodatis auxilijs voluntatem excitat ac mouet, ut ipsius Dei ductum homo libere sequatur, de hac re alio in loco fusius disputabo.

Decimo sept-

Aug. lib. 3.
de lib. arb.
c. 4. Ansel.
de concor.
praef. & li.
ar. cap. 1.
Boet. lib. 3.
de consola.
prosa vlti-
ma. Aug.
de praef.
& gratia.
c. 15.

Decimoseptimò queritur, Quia ratione cum diuina actione qua simul nobiscum agit Deus, consistat libertas humanæ voluntatis. Res enim creata non agit nisi ut à Deo mouetur, & ab eo in sua actione pendet: rursus non agit nisi ut Dei instrumentum, ergo voluntas humana ut à Deo mota, non potest non moueri, ac proinde non potest non agere. Quidam arbitrantur Deum cum rebus creatis operari, quia prius saltem natura, origine, & causa eas præueniat, excitet, & moueat, ita ut prius in ipsis motum quædam & impulsus imprimat, & deinde ipsæ mota & impulsæ agant. Et nihilominus libera, inquirunt, voluntas relinquatur, quia motus ille Dei & impulsus excipitur in ipsa pro ratione & modo ipsiusmet voluntatis. Et quia voluntas est libera, motum illum sibi diuinitus impressum excipit libere. Alii contra opinantur Deum operantem cum causis secundis nullum ante earum actionem motum, & impulsus imprimere, sed simul cum ipsis conuenire ad effectum producendum: ita ut Deus & causa secunda simul, & proxime effectum præstent & nec Deus prius quam secunda causa effectum attingat, nec hæc prius quam Deus. Et hoc modo asserunt isti Deum cum humana voluntate liberè consentiente operari, ita ut Deus & voluntas simul consensum efficiant. Animaduertendum est receptissimum esse, Deum ante liberum voluntatis consensum multa in nobis sine nobis efficere, hoc est, absque illo nostro consensu: sic in mente cogitationes bonas immitte, & in voluntate motus quosdam bonos ingerat & excitat. Verum de ijs auxilijs, quibus Deus humanam voluntatem præuenit, in præsentia non agimus, sed de eo auxilio, quo Deus cum voluntate consentiente liberè in bonis operatur, quem generalem Dei concursum siue specialem, scholæ Theologorum appellant. Notandum item est, dubitari non posse quin Deus sit causa prior ceteris perfectione, & dignitate: quia dignior atque præstantior, & duratior, cum Deus sit per se ipsum æternus, & origine, cum ex se & per se ipse existat: & auctoritate, cum summam habeat in omnes res potestatem, imperium & ius: & necessitate, cum sine ipso nulla alia causa quippiam possit efficere: ipse verò per se absque ministerio & opera causarum præstare queat, quod nunc ministerio & opera aliarum causarum facit. His annotatis quidam Theologi iuniores docent voluntatis libertatem omnino saluam, & integram esse cum ipsa operatione Dei, quoniam hæc tempore non antecedit voluntatis actionem, sed comitatur eam: ita ut Deus & voluntas simul veluti conspirent, atque conueniant ad vnã & eandem actionem & effectum: voluntas quidem suo nutu & arbitratu, Deus verò cum illa operans. Obijciens, Voluntas non agit nisi ut mouetur, & pendet à Deo in agendo, item non agit, nisi ut Dei instrumentum, hoc est, ut causa mota à Deo, igitur à Deo præueniente excipit motum, & principium motionis. Respondent iidem, agit ut mota, & ut pendens à Deo, agit itidem, ut Dei instrumentum quia agit ut causa secunda. Item quia voluntas nihil boni præstare potest sine Deo cum ipsa operante, cum tamen sine voluntate Deus efficiat sæpe quam plurima, dicitur instrumentum Dei,

quia sine eo nihil boni potest, & cum eo facit quidquid boni præstat. At quia nutu suo, & arbitratu agit cum suum munus & officium obit, dicitur liberum instrumentum. Sed quoniam tota hæc quæstio pendet ex multis alijs, ideo alio in loco commodius tractabitur.

Cap. XXI.

Quanam ratione voluntas sit suarum actionum causa.

PRIMO queritur, An creata voluntas sit suarum actionum causa efficiens. Respondeo, negari non posse quin voluntas sit suarum actionum efficiens causa: alioqui enim ut Damascenus lib. 2. Ortho. fidei. ca. 26. & ca. 27. & ceteri Patres concludunt euidenter, nec laus, nec vituperatio in voluntatis actionibus esset, nec præmium vllius benefactis daretur, nec malefactis supplicium constitueretur. Nam voluntas libera non esset, si suos actus ipsa non gigneret, sed tantum aliunde factos exciperet in se. Amare igitur, aut velle, non est solum, voluntatem actum amandi aut volendi recipere, & habere, sed etiam gignere & elicere. Itaque cum quippiam volumus, & actum volendi producimus, & productum in nobis excipimus, & habemus, & voluntas eo actu à se genito, & in se recepto ad propositum bonum sua se sponte conuertit. An verò potius in agendo, quam in patiando ac recipiendo hoc quod est velle, consistat, quæstionis est dubia inter aliquos. Mihi tamen magis arridet eorum sententia, qui putant in agendo consistere: ita ut velle, sit potius volendi actum elicere ac gignere, quam genitum ac productum excipere & habere. Nec item voluntas cum quippiam vult, ad materiam externam, extra se suum actum transmittit, ut ignis cum lignum exurit, suam in lignum actionem transfundit. Dices, Idem actu & potestate simul esse non potest; at si voluntas volendo agit, necesse est ut actu sit quatenus agit: quod si itidem volendo patitur, ergo simul etiam est potestate. Deinde ab vno eodemque principio, multa & diuersa proficisci nequeunt, quia igitur ratione ab vna voluntate tam varijs actus oriuntur? Postremo, si causa nunc quippiam efficiat quod ante non faciebat, necesse est, ut aliqua motio antecedat: ut in singulis causis agentibus cernimus: ergo non potest voluntas aliquid nunc velle, quod antea nolebat, nisi notio præcedat, qua ipsa voluntas extrinsecus mutetur. Verum ad hæc omnia, & singula respondeo, aut nihil omnino concludere; aut tantummodo locum habere in his, quæ necessitate naturæ quippiam efficiunt, & natura ac corpore constant, & per motum agunt. In ijs enim quæ voluntariè & liberè fiunt, voluntas & valet ad volendum, & ad suum proprium actum excipiendum: nam suum actum, quem gignit, excipit. In ipsis etiam naturalibus rebus aqua extrinsecus calefacta, se ad pristinum frigus, & suæ conditionis & naturæ statum reducit: quando enim aqua est, formam suam seruat & retinet, qua veluti principio suas vires amissas recuperat, ac ita per suam formam actu aqua est, & potestate frigida: & ideo quatenus actu aqua, agit, ac se sepaulatim ad primum suæ naturæ statum

Galbr. 2. d.
37. quæst.
1. Mai. 1. d.
1. q. 6. Bu-
ri. lib. 3. E-
16. q. 2.